

RENÉ GIRARD'IN "KURBAN" KAVRAMININ YOL GÖSTERİCİLİĞİNDE EMİN ALPER'İN "KIZ KARDEŞLER" FİLMİ İÇİN BİR OKUMA

*IN THE GUIDANCE OF RENÉ GIRARD'S CONCEPT OF "VICTIM" AN
ANALYSIS FOR THE MOVIE "THE SISTERS" BY EMİN ALPER*

Pınar AYGÜN *

Geliş Tarihi: 28.12.2021

Kabul Tarihi: 22.01.2022

(Received)

(Accepted)

Öz: İnsan hayatı onu yaşayanın elinde olan, sadece kendi seçimlerinden oluşan ve kendi kararlarının, iradesinin yön verdiği bir deneyimler bütünü değildir. Havsalamızın almadığı en eski zamanlardan getirilen kolektif bilinç kırıntıları bile bizdeki bu hissi kuvvetlendirir. Öncellerini, sınırlarını bilmediğimiz ama yoğun bir şekilde maruz kaldığımız, ölümlü olduğumuzun idrakine vardıkdan hemen sonra gelen en temel trajedilerimizden biridir. Emin Alper'in yönetmenliğini ve senaristliğini yaptığı, 2019 yılı yapımı "Kız Kardeşler" filmi René Girard'ın "kurban" ve "günah keçisi" kavramları ışığında analiz edilebilecek önemli bir corpus, açık yapıttır. Film bir tragedyanın tüm özelliklerini haizdir. Bu çalışma, Alper'in filmini Girard'ın kurban kuramı etrafında okumayı amaçlar.

Anahtar Kelimeler: Film analizi, kurban, günah keçisi, Emin Alper, René Girard, Kız Kardeşler.

Abstract: The life is not a set of experiences in the hands of the people who live it, consisting only of their choices and directed by their own decisions and will. Even the crumbs of collective consciousness brought from the past, which our mind didn't receive, strengthen this feeling in us. It is one of our most fundamental tragedies, which we do not know about its predecessors and boundaries, but to which we are intensely exposed and that comes right after we realize that we are mortal. The "Sisters" film, directed and scripted by Emin Alper in 2019, is an important corpus, open work that can be analyzed in the light of René Girard's concepts of "victim" and "scapegoat". The film has all the characteristics of a tragedy. This study aims to read the film around Girard's theory.

Keywords: Film analysis, victim, scapegoat, René Girard, Emin Alper, The Sisters.

1. GİRİŞ

René Girard "Günah Keçisi" kitabında ilkel toplumlarda kendini kurban etme mitlerini anlatırken açılışı Azteklerden "Güneş'in ve Ay'ın" Yaratılışı ile yapar. Kutsalın işleyişiyle şiddetin işleyişi aynı der Girard. Şiddete ait ne varsa kutsalın

* Öğr. Gör. Pınar AYGÜN, İstanbul Bilgi Üniversitesi, pınaraygun@bilgi.edu.tr. Işık Üniversitesi Sanat Bilimi Doktora Programı Öğrencisi, ORCID: 0000-0003-0715-4240.

içinde de mevcuttur. Temel ayırım kutsalın şiddetten başka şeyleri, hattâ şiddetin tersini bile kapsamasıdır. Girard'a göre kutsal, şiddete göre oldukça karmaşıktır. Şiddet yalnızca şiddetken, kutsal bir sürü zıtlığı bünyesinde barındırabilir. Ölüm kültürel düzenin kökenidir. Diğer tüm dizgeler bu kökene göre konumlanır. Emin Alper'in yönetmenliğini ve senaristliğini yaptığı, 2019 yılı yapımı "Kız Kardeşler"¹ filmi René Girard'ın "kurban" ve "günah keçisi" kavramları ışığında analiz edilebilecek önemli bir corpus, "açık yapıt"tır. Filmde bir tragedyanın tüm özellikleri gözlemlenir. Bu çalışma, filmi Girard'ın kuramı etrafında okumayı amaçlar.

İnsan hayatı, sadece onu yaşayanın deneyimleriyle şekillenmez. Kendi iradesiyle deneyimleyebildiklerinin yanı sıra içine doğduğu çevrenin, birlikte yaşadığı topluluğun dinamiklerinin de etkisi altındadır. En eski zamanlardan beri günümüze taşıdığımız birikim, kolektif bilinç aktarımları, davranışlarımız için adım atarken içimizdeki kısık ama vazgeçemediğimiz ses olmaya devam eder. Neden ve nasıl yaptığımızı anlamasak ya da üzerine uzun uzun düşünmesek de etkilerini hissederiz. İç sese ek olarak, bir de boyun eğmek zorunda kaldığımız çeşitli otoritelerin baskılarıyla oluşan davranışlarda bulunuruz.

Gerçekten içimizde yer alan bir güç mü seçimlerimizi etkiliyor, yoksa kader denilen şey aslında "öteki"nin ama her zaman daha güçlü, otoriter bir "öteki"nin kendi seçimlerini bize dayatmasından mı ibaret? Peki ya özgür irade kavramına nasıl yaklaşmak gerek? Dennett'dan alıntılanan aşağıdaki bölüm, Stoacıların konuya bakışlarında "doğaçlamaya" yer olmadığını, hepimizin rollerinin belirlendiğini söyler.

"Sözgelimi Stoacılar, özgürlüğün kaçınılmaz olanla mücadele etmemekte aranması gerektiğini savunmuş; özgürlüğü, arzuların şiddetini kişinin koşullarına uyduracak biçimde aşağı çekmekle bir tutmuşlardır. Bu düşünürler, böylelikle apatheia diye adlandırdıkları bilgece bir teslimiyet tavrı benimsemeyi teşvik etmişlerdir. Diğer yandan, günümüzün apati (apathy) anlayışına doğru yapılan etimolojik seyahatin ilerleyen aşamalarında kavramın basitleşip ucuzlaştığı fark edilebilirken, Stoacıların kendilerine has öğretiyi özellikle bazı iç karartıcı metaforlar yardımıyla açıklamayı tercih ettikleri gerçeği de değişmeden kalır. Onların düşüncesine göre hayat trajedisinde her birimize oynanacak bir rol verilmiştir ve bizim için yazılmış olan metni

¹ Alper, Emin, "Kızkardeşler", 2019
<https://www.blutv.com/filmler/yerli/kiz-kardesler>, (E.T.20.11.2020).

becerilerimiz ölçüsünde seslendirmekten başka yapabileceğimiz herhangi bir şey yoktur; burada doğaçlamaya yer kalmamıştır.”²

Kutsal metinlerde de sık sık vurgulanan “kader”e iman yükümlülüğü, dahlinin olmadığı bir deneyimler bütününde insanın cendereye sıkışıp kalmışlık durumundan başka bir şey değildir. Tabii her kutsal metin kendi retorliğini kurar. Kuran ve İncil’de geçen “kader” aynı şey değildir. Kuran kötünün de iyinin de Allah’tan geldiğini (Hayır ve Şer Allah’tandır) İncil ise tüm iyi/iyiliklerin Tanrı’dan, kötülüğün ise insandan geldiğini aktarır.

Kuran’da her şeyi bilen ve muktedir olan Allah’tır. Kullarına zekâ/akıl erdemlerini de bahşetmiştir. İyi olanların, yasaklananlara hayatlarında yer vermeyenlerin Cennet ile mükâfatlandırılacağını bildirmiştir. Yunus Sûresi 49. Ayet’te³ ve Hûd Sûresi 6. Ayet’te⁴ her insan için verilen yaşam süresinin önceden belirlendiği, kendi zamanı üzerinde bile herhangi bir irade sahibi olamadığı açıkça belirtilir. Zamanın sahibi olamayan insanoğlu, bunu bilerek yaşamını sürdürmenin ıstırabı içinde belirlenmiş bir zamanda, belirlenmiş bir kurgu ile yine de bir mücadele ekseninde varoluşunu sürdürmek için çabalayacaktır.

Her insan, yaşam süresini tamamlamaya çalışırken hem birbirine çok benzer hem de birbirinden çok farklı tutum ve davranışlar sergiler. Bu tutum ve davranışlar çoğunlukla “öteki”nin durum/duruşuna göre şekillenir. Herkesin kendi için en doğrusu, en faydalısını yapmaya çalıştığı tüm zamanlarda elbette ki ortaya çıkan “çatışma” olacaktır. Çatışma, şiddeti doğuracak ve şiddetten kurtulmak, sağalmak için “kurban” gerekecek, kurban seçimi en zayıf, en masum hattâ en iyiler arasından devşirilecektir. “Günah keçisi” belirlemek, toplumların kolektif hatalardan arınmak

² Daniel C. Dennett, *Özgürlük Alanı*, 1. Baskı, Alfa/Bilim, İstanbul 2019, s.11.

³ “Yunus Sûresi (10) 49. Ayet”, “Hûd Sûresi (11) 6. Ayet”, Ömer Çelik meali: “Onlara şöyle de: Allah dilemedikçe, ben kendime ne bir zarar verebilir ne de bir fayda sağlayabilirim. Her ümmet için belirlenmiş bir süre vardır. Bu sürenin sonu geldiği zaman artık onu ne bir an geciktirebilirler ne de bir an öne alabilirler.”, https://www.kuranvemeali.com/meal_bul?sure=yunus&ayet=49&meal=omer-celik&kelime= (E.T.28.11.2020).

⁴ “Yeryüzünde kıvılcıktan bütün canlıların rızkı yalnızca Allah’a aittir. Allah, her canlının anne karnından başlayıp devam eden hayat yolculuğunun her basamağında uğrayacağı menzili, orada kalacağı süreyi ve bu basamağın sonunda emanet bırakılacağı yeri de bilir. Bütün bunlar, apaçık ve açıklayıcı-ayrıştırıcı bir kitapta kayıtlıdır.” Ömer Çelik meali, <https://www.kuranvemeali.com/hud-suresi/6-ayeti-meali> (E.T.28.11.2020).

için kullandıkları yollardan kılıfına en uydurulmuş olanı olarak tüm zamanlar boyunca tarihte/günümüzde yerini alacaktır.”⁵

2. RENÉ GIRARD'DA KURBAN VE GÜNAH KEÇİSİ KAVRAMLARI

René Girard “Günah Keçisi” kitabında ilkel toplumlarda kendini kurban etme mitlerini anlatırken açılışı Azteklerden “Güneş’in ve Ay’ın” Yaratılışı ile yapar. Teotihuacan’da toplanan tanrılar dünyayı aydınlatma işinin kim tarafından yapılacağını tartışır. Tecuciztecatl adlı tanrı ben yaparım der. İlk aday bulunmuştur, ikinci bir aday daha gereklidir, onun için tekrar konuşurlar. Bu sefer hiçbir tanrı gönüllü olmaz. İçlerinden kimsenin önem vermediği, yüzü sivilceli bir tanrı hiç konuşmadığı, sadece dinlediği halde diğer tanrılar hep bir ağızdan “Sen ol, küçük Buboso” derler. O da hemen kabul eder. Dört günlük bir tövbeden sonra gece yarısı Teotexcalli denen ateşin çevresinde toplanırlar. İlk aday olan Tecuciztecatl’a ateşe atılmasını emrederler. Dört kere denemesine rağmen bir türlü ateşe atılamaz. Kurala göre kimsenin dört kereden fazla denemesi emredilmez. Buboso’ya atılmasını söylerler. Bubosa tüm gücünü toplayıp hemen atlar ve yanar. Tecuciztecatl ise Bubosa’yı görünce korun içine atlar ve yanar. Bubosa asıl adıyla Nanauatzin tereddüt etmeden atıldığı, hızlı ve parlak bir şekilde yandığı için Güneş, Tecuciztecatl ise tereddüt ederek atıldığı, ikinci olduğu, yanarken ışığı daha az parladığı için Ay olur. Aztek miti gönüllü ya da gönülsüz günah keçilerinin bulunacağını, tanrıların aldığı kararlara itaatsizlik etmenin mümkün olmadığını, her zaman diğerinden daha güçlü bir tanrı olduğunu, bir direnç gelişse bile makûs talihin gerçekleşeceğini, direnç geliştirenin de bir şekilde cezalandırılacağını işaret eder.

“Mit, kararın özgür ve gönüllü yanına vurgu yapar, Tanrılar büyüktür ve dünyanın ve insanlığın var olmasını sağlamak için esas olarak kendi arzularıyla ölüme giderler. Ama iki durumda da karanlık bir zorlama ögesi karışmıştır işin içine ve bunun üzerinde durmamız gerekir.”⁶ Üzerinde durulması ve düşünülmesi elzem olan zorlama öge toplum baskısıdır. Bu baskının miktarı, nasıl olacağı ve neyi, ne kadar kapsayacağı yine o topluluğun en zorba ve güçlü olanı/olanları tarafından belirlenecektir.

Karanlık bir zorlama ögesi olmasa sanki her şey yolunda ve olması gerektiği gibi gerçekleşir. Karanlık öge aslında otoritenin baskısı, toplumun dayatmalarıdır. Tanrıların arasındaki hiyerarşi güçlünün ve avantajlının yanında tezahür eder. Zayıfın daha zayıfı, güçlünün de daha güçlüsü hep vardır. Baskın olan hedefini kısa

⁵ Hasan Bülent Kahraman, “Sanat Çözümlemesi” ders notları, Işık Üniversitesi, Sanat Bilimi Doktora Programı, İstanbul 2020.

⁶ René Girard, *Günah Keçisi*, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2018, s. 86.

sürede fark eder, üzerinde yarattığı tazyikle işlerin istediği gibi gitmesini sağlar. Ölümlüler için de durum pek farklı değildir. Topluluğun günah keçisi seçilir, gönüllü olmuyorsa gerekli şartlar düzenlenerek kendini topluluk yararına feda etmesi sağlanır. Şiddetin görünür hale gelmesi bir anlamda engellenir. Topluluğun hatası sağaltma yoluyla ortadan kaldırılır, görünürde eşitlik sağlanmış olur.

Girard kutsal ve şiddetin işleyişinin aynı olduğunu belirtir. Şiddete ait dinamiklerin hepsi kutsalın içinde de yer alır. Temel bir farktan söz etmek mümkündür. Kutsal şiddetin tersini de kapsar. Şiddetin ne olduğu açıkça görünürken ya da hissedilirken, kutsalın içinde barınan şiddet çoğu zaman gizlidir. Şiddet yalnızca şiddetken, kutsal bir sürü zıtlığı bünyesinde barındırabilir. Ölüm kültürel düzenin kökenidir. Diğer tüm dizgeler bu kökene göre konumlanır. En iyi örneklerine yazınsal metinlerde Yunan tragediyalarında rastlarız. Tragedyalar iyi-kötü, olumlanan-olumsuzlanan davranış biçimlerini, insanlık hallerini ele alır. Tragedya karakterleri, yolculuklarında karşılaştıkları olaylar karşısında farklı tepkiler verebilir, ilk tanıştığımız karakterden farklı biri olarak hikâyeyi tamamlayabilir. Kötücül bir karakter topluluğun menfaati için uyguladığı şiddet sonrası bir kahraman olarak ünlenebilir. Örneklerinden biri Kral Oidipus'tur.

“Kurban sunumu da hiçbir tanrıya göndermede bulunulmadan, yalnızca kutsallık çerçevesinde tanımlanabilir. Kötücül şiddetin kurbanda odaklanması ve kurbanın öldürülmesi yoluyla iyicil şiddet biçiminde başkalaştırılması ya da aynı anlama gelmek üzere, dışarı atılmasıdır kurban sunumu. Topluluk içinde “kötü” olan kutsal, yeniden dışarıya çıkınca yine “iyi” oluyor.”⁷

Önceleri salt kötülük ve şiddetin timsali olan Oidipus (baba katli-ensest), ilerleyen bölümlerde Tebai halkını Sfenks'ten kurtaran bir kahraman kral olarak “oybirliğine dayalı şiddet”le halkın gözünde saygınlık kazanır. Lanetinden hayatı boyunca kaçmaya çalışmış ama çeşitli talihsizlikler sonunda yazgısına katlanmak zorunda kalmıştır. Yine de intihar etmemiş, gözlerini kör ederek kendince diyetini ödemeye çalışmış, tanrılara başkaldırıştır.

3. İNCELEME

3.1 Seçimlerimiz Bizim Mi?

Emin Alper'in “Kız Kardeşler” filminde üç birlik kuralı gözetilmiştir. Şahane doğa görüntüleriyle seyircide büyük bir hayranlık uyandırmasının yanı sıra insan hayatında başa gelebilecek bütün büyük acıları da (anne yokluğu/kayı, intihar, bebek/çocuk ölümü, istismar, hastalık vb.) tüm çıplaklığıyla sahneler. Kız

⁷ René Girard, *Şiddet ve Kutsal*, Alfa/Araştırma, İstanbul 2018, s. 374.

kardeşlerin kendi aralarındaki sıcak sohbetleri ve babanın kızlarına masal anlatımı hariç tüm sahneler yoğun/derin bir hüznün içerir.

Filmde annelerini çok küçük yaşta kaybetmiş, köyde babaları Şevket tarafından bakılmaları güç olduğu için kasabaya besleme olarak verilen üç kız kardeşin; Reyhan, Nurhan ve Havva'nın hayatlarından bir kesit anlatılır. Film Havva'nın eve dönmesiyle açılır. Besleme verildiği evin çocuğu vefat eder, üzüntülü anne ve baba Havva'nın geri gönderilmesine karar verir. Baba evinde ablası Reyhan, eniştesi Veysel ve bebek yeğeni ile yaşamaya başlar. Havva evin çocuğunun ölümünden dolayı çok üzgündür, eve döndüğü için de oldukça mutsuzdur. Besleme olarak verildiği evin annesinden çok şey öğrenmiş, kendisine iyi davranıldığını düşünmüş, her şeyin birden değişmesiyle hayatının altüst olması onu çok üzmüştür.

Havva'nın ardından Nurhan da besleme olarak verildiği Doktor Necati Bey'in evinden aniden geri getirilir. Evin oğluna tokat attığı için, ayrıca öfkeli ve asi olduğu evin hanımı tarafından istenmemiştir. Üç kız kardeş yine birlikte. Birlikte olmaktan değil ama orada olmaktan, sıkışıp kalmışlık duygusundan mustarıplardır.

Nurhan'ı getiren Doktor Necati Bey akşam damat Veysel, baba Şevket ve köy muhtarı ile içki sofrasına oturur. Veysel, Necati Bey'den iş ister, amacı Reyhan'ı da alıp kasabaya gitmek, oğlunu okutmaktır. Bu istek Necati Bey'in hoşuna gitmez. Veysel ısrarcı olur, tartışma çıkar, çıkan tartışmada Veysel Reyhan'ın bebeğinin Necati Bey'den olduğunu ima eder. Necati Bey çok sinirlenir ve gider. O zamana kadar Reyhan'ın söylemlerinden bebeğin kasabadan başka birinden olduğunu düşünürüz ama kız kardeşler arası konuşmalardan bebeğin Necati Bey'den olduğunu anlarız. Reyhan, Nurhan'dan önce Necati Bey'lerin beslemesidir.

Necati Bey'e iş için ısrarcı olunması Reyhan'ı çok kızdırır ve Veysel'i aşağılayan, küçülten bir konuşma yapar. Konuşmadan sonra bebeğini ocağın yanına bırakarak evden çıkar. Konuşma sonrası çok öfkelenen Veysel ateşi büyük bir hisşimla karıştırmaya başlar ve bebeği öldürür. Sonrasında büyük bir trajediyle baş başa kalan, bebeğini kaybeden Reyhan'ın perişan halini görürüz. Veysel çok pişmandır. Son kez Reyhan'la konuşmaya gider, pişmanlığını dile getirir, Reyhan'ın kendi bebeğine hamile olduğunu ama onu doğurmayacağı haberini alır ve sonra intihar eder.

Baba ve kız kardeşler ilk zamanlarda olduğu gibi baş başadır artık. Reyhan Ankara'da yaşayan teyzesinin yanına gitmeye karar verir, ona mektup yazar. Havva, Necati Bey'lere geri gideceği umuduyla bekler. Nurhan çok hastalanır, güya Necati Bey'in gönderdiği ilaçları içer ama bir türlü düzelmez. Hasta yatağında iyice kötüleyen Nurhan'ı görürüz, etrafında babası ve kız kardeşleri vardır son sahnede. Nurhan iyileşir mi? Reyhan Ankara'ya gidebilir mi? Havva besleme olarak başka bir aileye verilir, okumaya devam edebilir mi? Bu sorulara yanıt almayı isteyen ama

umutlu cevapları da olmayacağını bilen izleyici açık uçlu bir son ve derin bir hüznle filmi sonlandırır.

Filmde bir de Hatice vardır. Ara ara takla atarak evin önünden aşağıya doğru yuvarlandığını izleriz. Filmin devinimini, çember içinde dönerek yine aynı yerde kalma sıkışmışlığını anlatan önemli bir metaforik figürdür. Aslında film karakterlerinin de hayatları Necati Bey hariç tepeden aşağı yuvarlanarak büyüüp bir çığa dönüşecek sorunlar ve üzüntüler yığını olmaktan öteye geçmez. Çıkış yoktur.

Necati Bey ki büyük kötülüğün baş failidir, arabasına atlayarak köyü terk ettiğinde arka planda kalan köy manzarasının gittikçe küçülmesi gibi uzaklaştıkça suçundan azat edilir, hiçbir bedel ödemez. Adeta bir tanrı otoritesine sahiptir, Reyhan'ın bebeğinin ölümü, Veysel'in intiharı gibi felaketlerden sonra bile Şevket hâlâ hasta kızı Nurhan için Necati Bey'i kurtarıcı olarak gösterir. Kendisi buna inanmaz ama kızlara Necati Bey bugün gelecek, yarın gelecek seni alacak, iyileştirecek gibi kendinin de inanmadığı telkinlerine devam eder.

Şevket kızlarına koruyucu bir baba olamamıştır. Hattâ kızların potansiyellerini ve kendilerini gerçekleştirmelerinin önündeki en büyük engeldir. Çalışıp didinerek kızlarını yanında ve koruması altında tutmayı seçmez, babaya en çok ihtiyaç duydukları zamanlarda onları evden ve kendinden uzaklaştırır. Filmde Şevket'in daha önceki yaşamına dair izler yoktur, geçmişinin bilgisine vâkıf olmayız. Bildiklerimizden biri babalık rolünden kaçmasıdır. Sık sık tekrarladığı tek eylem kızlara masal anlatmasıdır, masal seçimi de “nankör üç kız kardeşler”dir. Oldukça manidar olan bu seçim hakikatten kaçışın önemli bir temsilidir. Kızlar hiçbir şeye sahip değillerdir ki nankörlük yapabilsinler. Her şey eksiktir, hiçbir zaman da tamamlanamayacağını bilincinde olacak kadar da sağduyululardır maalesef... Hepsi birbirinden akıllı, annesiz büyümelerine karşın şefkatlilerdir, bazen kavgalara da şahitlik ederiz ama temelde birbirlerine bağlılıklarına da şahit oluruz. Her birinin toplumsal kurban olarak yitip gitmesine göz yuman Şevket, Girard'ın aşağıda açıkladığı üzere üç kızı için de sırayla aynı tutumun gerçekleşmesine seyirci kalır.

“Baba hiçbir şeyi açıklamıyor; her şeyi açıklamak için, babadan kurtulmamız, kolektif öldürme ediminin topluluk üstünde gösterdiği büyük etkinin, kurbanın kimliğine değil, birleştiriciliğine, kurbanı karşı, kurbanın çevresinde kavuşulan oybirliğinden ileri geldiğini göstermemiz gerekiyor. Buradaki ‘karşı’ ve ‘çevresinde’ sözcüklerinin birbirine bağlanması bize kutsal olanın ‘çelişkileri’ni, tanrısal bile olsa

*ya da tanrısal olduğu için, kurbanı öldürme edimini her zaman yineleme gereğini açıklıyor.*⁸

En büyük kız Reyhan, kızların içlerinde yaşı ve yaşanmışlıkları itibariyle en bilinçli, kız kardeşleri için anne figürünün yerini dolduran, ayakları üzerinde durabilen, güçlü bir kadın arketipidir. Necati Bey'in istismarına uğramış, evin hanımı tarafından kovulmuş, Veysel'le isteği dışında evlendirilmiştir. Veysel'i hiç sevmediği gibi ona öfkeli de. Belki de öfkesini gösterebileceği tek alan bu ilişki olduğu için yalnızca Veysel'e aşağılayıcı, kırıcı davranır. Burada şaşırtıcı olan Şevket'in de Reyhan'ın da Veysel'e karşı aynı küçümseyici tavrı göstermeleridir. Reyhan'ın seçmediği Veysel aslında Reyhan ve kendi çocuğu gibi benimsediği Reyhan'ın oğluna kötü davranmaz. Hattâ Reyhan'ın oğlu için kurduğu okutma hayallerine o da katılır. Veysel, Necati Bey'den kasabaya taşınabilmek ve oğlunu okutabilmek için iş ister. Reyhan'ı mutlu etmek tek amacıdır. Reyhan'a umutsuzca âşiktir. Reyhan çok güçlü bir karakter olarak karşımıza çıkar, çocuğunu kaybettikten sonra bile toparlanarak kendine yeni bir gelecek kurma, Ankara'ya teyzesine gitme kararını alır. Fakat Reyhan geldiği sosyo-kültürel alanın engellerinden, patriyarkanın baskısından ve "kurban" rolünden kurtulamayacaktır.

Veysel karakteri filmin dinamolarından biridir. Herkesin yarım akıllı dediği, görünüşte kendi halinde bir çobandır Veysel. Fakat kimsenin cesaret edip söyleyemediği şeyi söyleyen, aslında kral çıplak diyen yine odur. Necati Bey gibi otoriteye tek karşı durabilen, Reyhan'ın bebeğinin ondan olduğu gerçeğini cesaretle yüzüne vurabilen tek kişidir. Coşkun Liktör, 2019 yılında Gazete Duvar'da çıkan yazısında⁹ Veysel'in Girard kuramındaki "günah keçisi" olduğunu söyler. İlk bakışta günah keçisi gibi görünse de aslında değildir. Günah keçisi olabilmesi için iradesi dışında, baskıyla kendini yok etmeye sürüklenmesi gerekir. Oysa Veysel'in hem bebeği öldürmesi hem de kendini öldürmesi özgür iradesi ile gerçekleşmiştir. Belki içindeki birikmiş eril öfkeye sahip çıkabilseydi kaza süsü verdiği cinayeti gerçekleştirmezdi. Bir de tabii Reyhan onu affetseydi, ona inansaydı gerçekten kaza olduğuna o zaman da intihar etmezdi. Çünkü intiharın sebebi derin pişmanlık ve onunla yaşayamama meselesi değil, Reyhan'ın kabulüne mazhar olamamaktır.

Arendt, hiddetin şiddeti doğurduğu düşüncesinin yaygınlığına değinir. Sandığımız gibi hiddet reflektif değildir der. "Şiddetin sıklıkla hiddetten kaynaklandığı görüşü çok yaygındır. Gerçekten de hiddet akıldışı ya da patolojik

⁸ Girard, René, *Şiddet ve Kutsal*, s. 308.

⁹ Coşkun Liktör, "Herkesin bildiği 'sırlar'"

<https://www.gazeteduvar.com.tr/sinema/2019/09/21/herkesin-bildigi-sirlar>
(E.T.11.09.2019).

olabilir; ama bu, tüm insan duygulanımları için geçerlidir. Şüphesiz, insanın insanlıktan çıktığı koşullar yaratmak mümkündür-örneğin toplama kampları, işkence ve açlık felaketleri. Ama bu insanların böylesi koşullarda hayvansılaştıkları anlamına gelmez. Kaldı ki, böylesi koşullarda insanlıktan çıkmanın bariz işaretleri hiddet ve şiddet değil, bunların aşikâr yokluklarıdır. Hiddet, hiç de tek başına sefalet ve acı çekmeye karşı otomatik bir tepki değildir. Hiç kimse tedavisi olmayan bir salgına, depreme ya da değişmez görünen toplumsal koşullara hiddetle tepki göstermez.”¹⁰

Veysel’in şiddeti ve hiddeti, intiharla birlikte affedilir. Reyhan ona çok aşağılayıcı sözler söyler, eril akıl için dağıtıcıdır, kabul edilebilir bir durum değildir. Sanki Veysel’i bağışlamamız istenir. Böylece intihar ederek hayatından vazgeçen Veysel’in yaptığı kötülük çabucak unutulur, acıma duygusunun yanına yüceltme de eklenir.

Kant’ın da belirttiği üzere kusurlu olan da yücenin, güzelin unsurlarını bünyesinde barındırabilir. Veysel hayatından vazgeçerek son deneyimini kendine göre ulvi bir deneyime dönüştürür. “Ahlaksızlar ve ahlaki kusurlar her şeye karşın, yüceliğin ya da güzelliğin bazı özelliklerini taşırlar; en azından, akıl tarafından test edilmeden duygusal duygumuza göründükleri kadarıyla. Korkutucu birinin öfkesi, Akhilleus’un İlyada’daki gazabı gibi yücedir. Homeros’un kahramanı, genellikle, ürkütücü bir biçimde yücedir; diğer yanda Vergilius’un kahramanı ise, soyludur. Büyük bir saldırıdan sonra, açık, cesurca intikamın büyük bir yanı vardır; ne kadar yasadışı olursa olsun, çarpıcılığı insanda hem dehşet hem hoşnutluk uyandırır.”¹¹

Küçük kardeşlerden Nurhan, Necati Bey’in eşi tarafından oğluna tokat attığı için köye geri gönderilmiştir. Tek sebep bu değildir, bu son olay bardağı taşıran son damladır evin hanımı için, muhtemel bir bahane. Necati Bey’in eşinin varlığını ve Necati Bey’in kararları üzerindeki ağırlığını hissederiz ya da Necati Bey, ikiyüzlülüğü ile bunu da bir bahane olarak kullanır. Reyhan’ın başına gelenlerden sonra Nurhan’ın da aynı akıbete uğramasından korkmayarak/umursamayarak aynı eve gönderilmesi, ikinci kurbanın da feda edilmesi en korkunç olanıdır. Nurhan’ın karakteri iki kardeşe göre de daha asi ve otoriteye boyun eğmeyi reddeden bir yapıya sahiptir. Kardeşleriyle de en çok tartışan odur. Kimsenin söylemediklerini büyük bir cesaretle dillendirir. Tüm yaşadıklarının ağırlığına filmde en katlanamayanlardandır. Toprak yeme bağımlılığı vardır ve sonunda hasta olur. Omuzlarındaki yüklere daha

¹⁰ Arendt, Hannah, *Şiddet Üzerine*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 75.

¹¹ Immanuel Kant, *Güzellik ve Yücelik Duyguları Üzerine Gözlemler*, Hil Yayın, İstanbul 2017, s. 54.

fazla dayanamaz. Seyrederken iyileşmesini umut ederiz ama iyileşeceğine dair hiçbir belirti verilmez, hasta yatağında bırakırız onu.

Havva en küçük kardeştir. O da diğerleri gibi çok akıllı, becerikli ve şefkatlidir. Her zaman olumlu ve yapıcıdır. Şevket, Necati Bey Nurhan'ı geri getirir getirmez, Havva'yı da yanında götürsün diye çok uğraşır. Havva da tüm olup bitenlere rağmen, okuma isteği ağır bastığından, köyden kurtulmak için gitmeyi ister. Daha doğrusu tek seçeneği vardır onu da olumluya çevirmek için kabul etmek zorundadır. Necati Bey bu öneriyi reddedince üzülür.

Hayatları boyunca oradan oraya sürüklenen, yaşlarından çok büyük trajedilerle karşılaşan kız kardeşler, kaderlerine boğun eğmemek için elinden geleni yapsalar da hayatları üzerinde karar verici, uygulayıcı olamadıkları için toplumun çarpık düzeni tarafından “kurban” seçilmekten kurtulamazlar.

4. SONUÇ

Emin Alper'in “Kız Kardeşler” filmi bir başyapıttır. Tüm insanlık durumlarını bir tragedya sahnesinden izletir. Doğa ve atmosfer de filmin önemli dinamiklerindedir. Yaşanan çetin kış şartlarının yaşamlar üzerine olan ağır baskısını iliklerimize kadar hissederiz. Uzaklarda çekilen acılar da yakınırdakinden çok farklı değildir. Uzaklara da yetişen, dışarıdan gelerek doğal akışı bozan kötüler/kötülükler hep var olacaktır. Onlar gelmezse kötülüğe gidilecek ama mutlaka bir iletişim gerçekleşecektir. Otorite, iktidar ve patriyarka kurbanlarını ağzı sulanmış bir şekilde her zaman beklemeye devam edecek, ilk fırsatta yok edip güçlenerek yoluna devam edecektir. Kurbanların, günah keçilerinin makûs talihini sinematografik anlatı içinde tekrar tekrar deneyimlemek de aynı yollardan geçecek birçok izleyici için sadece başkalarının yolculuğu olarak kalacaktır.

“Sinema bir edebî geçmiş sanattır: Sinema geçmiş, uğrayış üzerine kuruludur. Sinema ziyarettir: Görmüş ya da duymuş olacaklarımızın fikri, uğradığı sürece kalır aklımızda. Fikrin uğramasının görünür olanı içeriden okşamasına hazırlık yapmak: İşte sinemanın işlemi budur ve bu olanağı her sanatçının kendine özgü işlemleri icat eder.”¹² “Bir edebî geçmiş sanatı” olarak sinema yaşanabilecekleri hattâ asla yaşanmayacakları aktarmaya devam ederken insanlık durumlarını şefkatle, hiddetle ve şiddetle ortaya koyacaktır.

İzleyici seçimlerinde özgürdür. Açtığı özgür alan paha biçilmezdir. Tıpkı sinemanın açtığı özgür alan gibi René Girard'ın eserleri de “kurban” kavramının arka

¹² Alain Badiou, *Başka Bir Estetik – Sanatlar için Küçük Bir Kılavuz*, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul 2017, s. 93.

planını mitlerle, tragedyaalar üzerinden tarif eden önemli bir corpus olarak düşünceyi destekleyecektir.

KAYNAKÇA

- ARENDDT, Hannah, *Şiddet Üzerine*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 75.
- BADIOU, Alain, *Başka Bir Estetik – Sanatlar için Küçük Bir Kılavuz*, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul 2017, s. 93.
- DENNETT, Daniel C., *Özgürlük Alanı*, 1. Baskı, Alfa/Bilim, İstanbul 2019, s.11
- GIRARD, René, *Günah Keçisi*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2018, s. 86.
- _____, *Şiddet ve Kutsal*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2018, s. 374.
- KANT, Immanuel, *Güzellik ve Yücelik Duyguları Üzerine Gözlemler*, 2. Baskı, Hil Yayın, İstanbul 2017, s. 54.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, “Sanat Çözümlemesi” ders notları, Işık Üniversitesi Sanat Bilimi Doktora Programı, 2020.

İnternet Kaynakları

- Alper, Emin, “Kızkardeşler”, 2019 https://www.blutv.com/filmler/yerli/kiz-kardesler_ (E.T.20.11.2020)
- Liktor, Coşkun, “Herkesin bildiği 'sırlar” <https://www.gazeteduvar.com.tr/sinema/2019/09/21/herkesin-bildigi-sirlar> (E.T.11.09.2019).
- Ömer Çelik, “Hûd Sûresi (11) 6. Ayet” <https://www.kuranvemeali.com/hud-suresi/6-ayeti-meali>, (E.T.28.11.2020)
- Ömer Çelik, “Yunus Sûresi (10) 49. Ayet” https://www.kuranvemeali.com/yunus-suresi/49-ayeti-meali_ (E.T.28.11.2020).

